

παραπάνω; Αν ναι, πώς; Πιστεύω ότι αυτό το ερώτημα, που θα διαπραγματευτώ στην επόμενη ενότητα, είναι ίσως το θεμελιακό σήμερα ερώτημα που πρέπει να απασχολεί τους πολιτικούς, γενικότερα και τους σοσιαλιστές ειδικότερα.

III. Οικονομική Ανάπτυξη & Κοινωνικό Κράτος

Σύμφωνα με γνωστό περιοδικό οικονομικής επικαιρότητας, η Ελλάδα είναι η τελευταία χώρα του "υπαρκτού σοσιαλισμού". Αν και φαινομενικά ακραία η άποψη αυτή έχει μια δόση αλήθειας. Αρκεί ένα παράδειγμα. Οποτεδήποτε κλείνει ή κινδυνεύει να κλείσει μια επιχείρηση στην Ελλάδα, ακόμη και ιδιωτική, εμφανίζονται ομάδες που ζητούν την ανάληψη και συνέχιση των δραστηριοτήτων της από το κράτος. Η πεποίθηση ότι το κράτος μπορεί και πρέπει να λύνει το πρόβλημα της ανεργίας, αναλαμβάνοντας "προβληματικές" επιχειρήσεις, είναι σίγουρα ίδιο μιας παλαιοσοσιαλιστικής νοοτροπίας, που έχει αποτύχει στην πράξη αλλά και που επιπλέον δεν αποτέλεσε ποτέ στοιχείο της σοσιαλιστικής σκέψης. Ενδεικτικά αναφέρω την αποστροφή των Μάρξ και Λένιν, προς το "καπιταλιστικό κράτος" που το θεωρούσαν σαν εργαλείο της "καπιταλιστικής τάξης". Ενώ σήμερα αναγνωρίζεται γενικά η ανάγκη για την "αγορά", τη συνεργασία και ενώ έτσι απορρίπτεται ρητά ή έμμεσα η επαναφορά στον "κεντρικό προγραμματισμό", παραμένει η παράδοση και αδικαιολόγητη πίστη στη δυνατότητα του κράτους να λειτουργεί σαν επιχειρηματίας και έτσι να αντιμετωπίζει το πρόβλημα της ανεργίας στις οικονομίες της αγοράς. Νομίζω ότι τα παραπάνω είναι αποτέλεσμα μιας σύγχυσης που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Η αναγνώριση της ΑΓΟΡΑΣ συνεπάγεται αυτόματα την ανάγκη συνειδητοποίησης των συνεπειών της λειτουργίας της, μια εκ των οποίων είναι η ανεργία που δημιουργείται όταν οι επιχειρήσεις κλείνουν!

Η αδυναμία της συνειδητοποίησης των συνεπειών της αποδοχής της ΑΓΟΡΑΣ είναι μέρος και πακέτο μιας γενικότερης τάσης που έχουμε στην Ελλάδα να βλέπουμε τη ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ χωριστά και ΠΑΝΩ από την **ανάπτυξη**. Αρκούν τρία παραδείγματα για να καταδείξουν αυτή την τάση. Το πρώτο είναι αυτό των "μορίων" και "κοινωνικών κριτηρίων" για τους διορισμούς. Είναι εμφανές ότι μεταξύ **ίσων** είναι γενικά καλό και αποδεκτό να δίνεται προτεραιότητα, για ένα διορισμό στο δημόσιο, σε άτομα με περισσότερες "ανάγκες", π.χ. παντρεμένους με παιδιά κλπ. Όμως στο παρελθόν ο θεσμός των μορίων έχει χρησιμοποιηθεί με διαφορετικό τρόπο. Ένα παράδειγμα είναι αυτό των καθηγητών γυμνασίου/λυκείου. Ενώ, για παράδειγμα, μια απόφοιτη φιλολογίας με διδακτορικό δίπλωμα που πήρε το πτυχίο το 1980, είναι σε σαφώς καλύτερη θέση να διδάξει από μια πτυχιούχο του 1979 χωρίς διδακτορικό αλλά με σύζυγο και παιδιά, στο παρελθόν το σύστημα μορίων έδινε προτεραιότητα στην τελευταία. Ένα δεύτερο παράδειγμα αφορά τη φορολογία των επιχειρήσεων. Είναι εμφανώς άδικο να φορολογούνται οι επιχειρήσεις (κατά συνέπεια οι επιχειρηματίες) με συντελεστές χαμηλότερους από αυτούς των μισθωτών. Όμως τί γίνεται ό(τ)αν η οικονομική ανάπτυξη (κατά συνέπεια και η ευημερία των μισθωτών) μεγενθύνεται από τις φορολογικές διευκολύνσεις των επιχειρήσεων; Ένα τρίτο παράδειγμα αφορά τις ιδιωτικοποιήσεις. Είναι εμφανώς "άδικο" να "χαρίζονται" επιχειρήσεις με κεφαλαιουχικά και άλλα περιουσιακά στοιχεία τεράστιας αξίας σε ιδιώτες επιχειρηματίες για κλάσμα της

ονομαστικής τους αξίας. Τί γίνεται όμως όταν η αξία αγοράς της επιχείρησης, η αξίας της δηλ. που προσδιορίζεται από τη δυνατότητα της επιχείρησης να πραγματοποιήσει μακροπρόθεσμα κέρδη και έτσι να επιβιώσει και να κρατήσει την απασχόλησή της, είναι πολύ χαμηλότερη; Γιατί οι Γερμανοί πούλησαν επιχειρήσεις της πρώην Ανατολικής Γερμανίας με τεράστια περιουσιακά στοιχεία, σε μια περίπτωση για ένα μάρκο;

Τα παραπάνω παραδείγματα αφορούν την περίπτωση όπου αυτό που φαίνεται “δίκαιο” εκ πρώτης όψεως, δεν συντελεί στην οικονομική ανάπτυξη και έτσι δεν συνεισφέρει στην οικονομική ευημερία. Η βραχυπρόθεσμη “δικαιοσύνη” τίθεται πάνω από την οικονομική αποτελεσματικότητα και έτσι την μακροπρόθεσμη δικαιοσύνη.

Η χρήση τέτοιων μέτρων στο παρελθόν από κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και η εμπέδωση τέτοιων “σοσιαλιστικών” ιδεών στη νοοτροπία πολλών Ελλήνων, έχει επιτρέψει τη συντηρητική παράταξη να γενικεύει το επιχείρημα ότι ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ και ΑΝΑΠΤΥΞΗ δεν είναι συμβατά και έτσι να οδηγείται σε φιλελεύθερες πολιτικές ανεξέλεγκτων ιδιωτικοποιήσεων, απορρύθμισης και εν γένει μείωσης της συμμετοχής του κράτους στα κοινά. Όμως, όσο λάθος είναι η χρήση φαινομενικά ΔΙΚΑΙΩΝ μέτρων, που όμως είναι αντιαναπτυξιακά, άλλο τόσο λάθος είναι η πεποίθηση ότι ΚΑΘΕ ΔΙΚΑΙΟ ΜΕΤΡΟ είναι και αντιαναπτυξιακό και ότι το κράτος δεν πρέπει να έχει κοινωνικό ρόλο. Αυτό που πρέπει αντίθετα να γίνεται είναι για το κράτος να προσπαθεί να βρίσκει τρόπους παρέμβασης που δεν αντιστρατεύονται αλλά αντίθετα υποβοηθούν την ανάπτυξη. Τέτοιοι τρόποι και υπάρχουν και έχουν δοκιμαστεί με επιτυχία αλλού. Σύμφωνα με αυτή τη φιλοσοφία, το **κοινωνικό** πλέον κράτος επεμβαίνει, όχι για να υποκαταστήσει την αγορά, τον επιχειρηματία, αλλά να βοηθήσει τα θύματα της λειτουργίας της αγοράς, όταν δεν έχουν απασχόληση. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω “επιδομάτων ανεργίας”, αλλά καλύτερα ακόμη μέσω προσπαθειών επανένταξης των ανέργων σε νέες δραστηριότητες. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εκπαίδευσης, της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της παροχής συμβουλών και πληροφοριών για υπάρχουσες ανάγκες στην αγορά και/ή παρουσίασης των προσόντων τους και ακόμη μέσω της προσπάθειας κατεύθυνσης των ανέργων σε παροχή “κοινωνικού έργου”. Τέτοιες πολιτικές και συμβατές είναι και υποβοηθούν την οικονομική ανάπτυξη. Επιπλέον αυτή υποβοηθείται όταν υπάρχει καλή μεταχείριση των εργαζομένων από τους εργοδότες τους, όπως και δικαιοσύνη στην κατανομή των ωφελειών (και κόστους) της (υπ)ανάπτυξης. Αυτό έχει γίνει ιδιαίτερα φανερό στην περίπτωση των χωρών της Άπω Ανατολής, όπου είναι πλέον γενικά παραδεκτό ότι ένας λόγος για την επιτυχία τους είναι και η ύπαρξη δικαιοσύνης στην διανομή των ωφελειών της ανάπτυξης.

Όλα τα παραπάνω δείχνουν ότι δικαιοσύνη και ανάπτυξη μπορούν να συμβαδίσουν, ότι το κοινωνικό κράτος είναι χρήσιμο και απαραίτητο, ότι οι ακραίες φιλελεύθερες ιδέες όχι μόνο δεν υποβοηθούν την ανάπτυξη, αλλά μπορεί και να υποσκάπτουν τον κοινωνικό ιστό και έτσι την ανάπτυξη, με τα προβλήματα που δημιουργούν και που εκφράζονται με αύξηση της εγκληματικότητας, των ναρκωτικών, των αυτοκτονιών. Είναι κρίσιμο να αποφευχθούν οι συνέπειες αυτές της ακραίας πεποίθησης στο ρόλο της αγοράς.

Σε αντίθεση με τον νεοφιλελευθερισμό, οι σοσιαλιστές πιστεύουμε στο κοινωνικό κράτος, στη συμβατότητα δικαιοσύνης και οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στην ελπίδα ότι μαζί μπορούμε να οδηγηθούμε σ’ ένα καλύτερο αύριο. Για την επιτυχία αυτού του οράματος είναι τόσο

απαραίτητο να απορρίψουμε παλαιοσοσιαλιστικές όσο και νεοφιλελεύθερες ιδέες. Το πρόγραμμα που ανέπτυξα παραπάνω μπορεί ν' αποτελέσει μια καλή βάση για **μια** διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη με δικαιοσύνη και με σεβασμό στο περιβάλλον, σε μια καλύτερη Ελλάδα. Πρέπει να προσπαθήσουμε όλοι μαζί για να το πετύχουμε, χωρίς μικροπολιτικές και μικροκομματικές υστεροβουλίες. Είναι καιρός να βάλουμε το εθνικό συμφέρον πάνω από την προσωπική και κομματική ιδιοτέλεια, είναι καιρός να πάμε μπροστά σ' ένα καλύτερο μέλλον.

IV. Συμπέρασμα

Η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας πρέπει να βασιστεί σε μια πολιτική που χτίζει στα υπάρχοντα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, που είναι πολλά, ενώ παράλληλα οικοδομεί νέα. Αυτά μπορεί να επικεντρώνονται σε υπηρεσίες και βιομηχανία, με συνεργασία μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου τομέα. Η χρήση οριζόντιων μέτρων, η ενίσχυση "δικτύων" επιχειρήσεων και η επιλεκτική χρήση κάθετων μέτρων, σε συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και της ΕΕ, μπορούν να επιτύχουν το στόχο της αύξησης της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης. Η παροχή του κατάλληλου νομικού, θεσμικού διοικητικού, ρυθμιστικού και μακροοικονομικού πλαισίου (χαμηλός πληθωρισμός, "σωστή" ισοτιμία της δραχμής) μπορεί να βοηθήσει την επιχειρηματική πρωτοβουλία να βρεί τις κατάλληλες δραστηριότητες και αγορές του παρόντος και του μέλλοντος. Το κοινωνικό κράτος και ο σοσιαλισμός έχουν κρίσιμο ρόλο να παίξουν σ' αυτή τη διαδικασία, να επιτύχουν συμβατότητα μεταξύ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ και ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ. Σ' αυτό το στόχο πρέπει να συνεισφέρουμε όλοι, κράτος, επιχειρήσεις, εργαζόμενοι. Αυτό προϋποθέτει συναίνεση, συνεργασία, τοποθέτηση του εθνικού συμφέροντος υπεράνω της προσωπικής ιδιοτέλειας. Είναι κρίσιμο να αρθούμε στο ύψος των περιστάσεων για ένα καλύτερο μέλλον, για μια ελληνική οικονομία με οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική ευημερία.